

Niniejszy dokument nie stanowi doręczenia w trybie art. 15 zzs⁹ ust. 2 ustawy COVID-19 (Dz.U.2021, poz. 1842)

Sygn. akt I AGa 338/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Kowacz-Braun SSO (del.) Krzysztof Lisek
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Grzegorz Polak

po rozpoznaniu w dniu 24 czerwca 2021 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa Zakładu (...) sp. z o.o. w R.

przeciwko (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 19 września 2019 r. sygn. akt IX GC 17/17

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.**

SSA Anna Kowacz-Braun SSA Paweł Rygiel SSO (del.) Krzysztof Lisek

sygn. akt I AGa 338/19

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 24 czerwca 2021 roku

Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 29 listopada 2016 r. sygn. akt (...) Sąd Okręgowy w K. nakazał stronie pozwanej (...) S.A. w W., aby w terminie 2 tygodni od daty doręczenia nakazu zapłaciła stronie powodowej Zakładowi (...) sp. z o.o. w R. kwotę 734.532,33 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 8

listopada 2016 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 16 399 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 7 217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, albo wniosła w tym terminie zarzuty.

Strona pozwana wniosła zarzuty od nakazu zapłaty, domagając się jego uchylecia w całości i oddalenia powództwa.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy uchylił opisany wyżej nakaz zapłaty i powództwo oddalił (pkt I sentencji) oraz zasądził od strony powodowej Zakładu (...) sp. z o.o. w R. na rzecz strony pozwanej (...) S.A. w W. kwotę 38.363 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania (pkt II).

Sąd I instancji ustalił, iż (...) S.A. w W., jako pełnomocnik i członek konsorcjum, zawarła w dniu 20 października 2010 r. z (...) (dalej "Zamawiający") umowę Nr (...) na zaprojektowanie i wykonanie robót budowlanych na linii kolejowej (...) - granica państwa na odcinku (...) w km 39,000 - 61,300 w ramach Projektu "Modernizacja linii kolejowej (...), odcinek (...) etap III (dalej "Kontrakt Główny)". W dniu 18 października 2013 r. (...) zawarła z Zamawiającym umowę nr (...) (dalej "Kontrakt Uzupełniający").

Celem wykonania robót wchodzących w zakres Kontraktu Głównego i Kontraktu Uzupełniającego w dniu 8 listopada 2013 r. (...) i Zakład (...) sp. z o.o. w R. (dalej (...)) zawarły umowę podwykonawczą nr (...) (...) (dalej "Umowa Podwykonawcza"), na podstawie której (...) zobowiązany był wykonać roboty budowlane w oparciu o dokumentację projektową i geotechniczną w zakresie niezbędnym dla właściwego wykonania tych robót oraz dostarczyć (...) materiały dla prawidłowego sporządzenia dokumentacji powykonawczej wraz z zabezpieczeniem prawidłowego wykonania przedmiotu Umowy. Wynagrodzenie (...) za wykonanie przedmiotu Umowy Podwykonawczej wynosiło 19.976.714 zł netto, tj. 24.571.358,22 zł brutto.

(...) jako wykonawca Kontraktu Głównego i Kontraktu Dodatkowego, wobec braku zgody zarządców dróg na zawieranie indywidualnych porozumień przez poszczególnych podwykonawców i wykonawców, zobowiązała się do uzyskania zezwoleń tych zarządców na poruszanie się po drogach gminnych i powiatowych przez odpowiednie samochody ciężarowe korzystające z tych dróg, na potrzeby wykonania robót budowlanych określonych w Kontrakcie Głównym i Kontrakcie Uzupełniającym. W celu uzyskania ww. wymaganych zezwoleń zarządców dróg, (...) zawarła szereg umów z zarządcami dróg, na podstawie których była zobowiązana do spełnienia świadczeń na rzecz zarządców dróg o wartości 4.650.000 zł netto. W tym celu (...) zawarła umowę podwykonawczą nr (...) z podwykonawcą drogowych robót budowlanych firmą (...) sp. j. w przedmiocie utrzymania i odbudowy zniszczonych dróg dojazdowych podczas realizacji robót budowlanych.

Obok Umowy Podwykonawczej z (...) zawarł z (...) umowę podwykonawczą nr (...) (...) z dnia 15 listopada 2013 r. na kwotę 360.000,26 zł netto w przedmiocie wykonania robót ziemnych oraz z Zamawiającym umowę nr (...) z 05.11.2012 w przedmiocie wzmocnienia podłoża. Dla celów realizacji ww. umów niezbędne było, aby strona powodowa mogła poruszać się po drogach gminnych i powiatowych samochodami ciężarowymi przewożącymi materiały budowlane i masy ziemne. M.in. zgodnie z § 2 ust. 2 pkt 29 Umowy Podwykonawczej, (...) miał obowiązek spisania porozumienia z lokalnymi zarządcami dróg w sprawie prowadzenia masowego transportu materiałów budowlanych oraz bieżącego usuwania wszelkich zniszczeń i odtworzenia dróg do stanu pierwotnego własnym potencjałem i na własny koszt, a w przypadku zawarcia przez Zleceniodawcę stosownych porozumień lub umów z lokalnymi zarządcami dróg oraz firmami utrzymującymi i naprawiającymi drogi, partycypowanie w kosztach wynikających z tych porozumień lub umów.

Po zawarciu Umowy Podwykonawczej, (...) informował (...), że nie jest w stanie zawrzeć porozumień z lokalnymi Zarządcami dróg, co powodowało, że nie mógł spełnić ww. obowiązków. Początkowo (...) usiłowała bezprawnie korzystać z dróg, a po interwencji zarządców dróg (...) rozpoczął rozmowy z (...) w celu uregulowania tej kwestii. Po zawarciu Umowy Podwykonawczej oraz przeprowadzeniu kilkunastu negocjacji, (...) uznały, że niezależnie od treści dotychczasowych ustaleń, biorąc pod uwagę korzystanie przez (...) z dróg gminnych i powiatowych oraz uzyskanie w tym zakresie wszelkich niezbędnych uzgodnień i pozwoleń przez (...), (...) w ramach swoich zezwoleń

umożliwi (...)korzystanie z przedmiotowych dróg na podstawie porozumień z zarządcami w zamian za ryczałtowe wynagrodzenie, które zostanie wypłacone przez (...) na rzecz (...) w kwocie 700.000 zł netto.

W rezultacie Strony zawarły porozumienie z dnia 10 października 2014 r. (dalej "Porozumienie"), na podstawie którego (...) zobowiązał się do uiszczenia na rzecz (...) łącznej kwoty 700.000 zł netto tytułem partycypacji w kosztach korzystania z dróg gminnych i powiatowych w zamian za rozszerzenie przez (...) zakresu przedmiotowego umów i porozumień zawartych przez nią z zarządcami dróg o samochody ciężarowe (...) lub podmiotów wykonujących prace na jego zlecenie. § 3 ust. 1 Porozumienia stanowi, że biorąc pod uwagę określone w § 2 korzystanie przez (...) z dróg gminnych i powiatowych oraz określoną wysokość świadczeń, do których spełnienia na podstawie umów/porozumień, o których mowa w § 1 ust. 4 zobowiązana została (...), Strony zgodnie oświadczają, iż (...) z tytułu partycypowania w kosztach korzystania z dróg gminnych i powiatowych objętych umowami/porozumieniami, o których mowa w § 1 ust. 4 uiszcza na rzecz (...) kwotę 700.000,00 zł (słownie: siedemset tysięcy zł 00/100) w zamian za co (...) zobowiązuje się rozszerzyć zakres przedmiotowy umów/porozumień, o których mowa w § 1 ust. 4 o samochody ciężarowe (...) (lub/ oraz firm pracujących na jego zlecenie) przez co należy rozumieć uzyskanie odpowiednich zezwoleń na poruszanie się przez te samochody po drogach gminnych i powiatowych". § 3 ust. 2 Porozumienia stanowi, że ww. kwota 700.000,00 zł jest kwotą netto.

Kolejno Sąd poczynił ustalenia, iż strona pozwana zgodnie z zawartym Porozumieniem obciążyła (...) z tytułu partycypowania w kosztach korzystania z dróg gminnych i powiatowych objętych umowami i porozumieniami z zarządcami dróg wystawiając cztery faktury VAT na łączną kwotę 700.000 zł netto, tj. 859.922,75 zł brutto. Powódka nie zapłaciła należności z tych faktur, wobec czego pozwana wzywała (...) do ich zapłaty, z wyznaczeniem dodatkowego terminu na spełnienie świadczenia. Ostatecznie strona pozwana potrąciła wierzytelność wynikającą z powyższych faktur z pozostałą do zapłaty wierzytelnością (...) wobec (...) dochodzoną w niniejszym postępowaniu w kwocie 734.532,33 zł wynikającą z faktury VAT nr (...) wystawionej przez (...) za roboty wykonane na podstawie Umowy Podwykonawczej (dalej „Oświadczenie o Potrąceniu”). Oświadczenie o Potrąceniu zostało w imieniu (...) złożone (...) przez M. K..

Pozostała część wierzytelności (...) objętej fakturą VAT nr (...) w kwocie 771.641,29 zł została zapłacona przelewem przez pozwaną na rachunek bankowy strony powodowej w dniu 27 sierpnia 2015 r.

Ustalił Sąd I instancji nadto, iż strona powodowa złożyła oświadczenie datowane na dzień 3 lutego 2016 r. o uchyleniu się od skutków prawnych zawartego Porozumieniu na skutek błędu, które zostało zakwestionowane przez stronę pozwaną. Powódka wskazywała w oświadczeniu, że została podstępnie wprowadzona w błąd przez (...) co miało polegać na: zawyżaniu ilości mas ziemnych, braku zlecenia dodatkowych robót i ograniczeniu aktualnych prac.

Sąd Okręgowy ustalił, iż strona pozwana spełniła wszystkie świadczenia na rzecz zarządców dróg i poniosła z tego tytułu wyższe koszty, niż przewidziane w przedmiotowym Porozumieniu. Strona pozwana zawarła i wykonała porozumienia z właściwymi zarządcami dróg na utrzymanie i odbudowę zniszczonych podczas realizacji robót budowlanych dróg na terenie Gminy B., Gminy R., Powiatu (...), Gminy i Miasta B., Powiatu B. oraz Gminy B., tj. porozumień, o których mowa w Porozumieniu, gdzie poniosła koszt w kwocie przynajmniej 4.630.000 zł netto.

Ponadto strona pozwana zawarła dwie różne umowy podwykonawcze z (...), gdzie jedna dotyczyła prac o których mowa w Porozumieniu, zaś druga innych prac drogowych.

Wskazał Sąd, że wierzytelności (...) przedstawione do potrącenia były wymagalne, a samo potrącenie skuteczne. W szczególności § 3 ust. 2 Porozumienia mówi o naliczaniu 5% od faktur "wystawionych" przez S. z tytułu realizacji robót "aż do zgromadzenia pełnej kwoty, o której mowa w § 3 ust. 1". Tak sformułowane postanowienie obejmowało zarówno faktury wystawione do czasu zawarcia Porozumienia, jak również faktury, które przez S. dopiero będą wystawione po dniu zawarcia Porozumienia. W związku z tym, że wysokość obciążenia w żadnym wypadku nie przekraczała 5% faktur wystawionych przez S. na (...), takie rozwiązanie nie rzutowało na płynność finansową S., na co S. w pełni się godził zawierając Porozumienie. Wobec zawarcia Porozumienia, dla wszystkich stron było oczywiste, że wystawione faktury są wystawione w związku z partycypowaniem przez S. w kosztach niezbędnych do poniesienia

w celu uzyskania od właściwych zarządców dróg zezwoleń na poruszanie się po drogach publicznych pojazdami ponadnormatywnymi. Strony w Porozumieniu nie uzależniały obowiązku i terminów dokonywania płatności przez S. na rzecz (...) od faktycznego wykonywania jakichkolwiek prac. Kwoty płatne przez S. były kwotami ryczałtowymi płatnymi w terminach przewidzianych w Porozumieniu.

Sąd Okręgowy podniósł, iż skuteczność dokonanego potrącenia przez (...) wykazują dowody zawarte w załącznikach do pisma strony pozwanej z dnia 4 stycznia 2017 r.

Mając powyższe na uwadze Sąd I instancji zważył, że to na skutek działań i z inicjatywy strony powodowej doszło do zawarcia porozumienia z dnia 10 października 2014 r. (...) korzystał bowiem jako podwykonawca z dróg gminnych i powiatowych bez zawarcia stosownych porozumień z lokalnymi zarządcami dróg lub wskazywał zaniżoną częstotliwość przejazdów samochodami o DMC powyżej 3,5 t, co mogło skutkować zakazem poruszania się dla wszystkich podmiotów modernizujących odcinek (...). Powódka nie była w stanie samodzielnie zawrzeć porozumień z lokalnymi zarządcami dróg, i wyraziła wolę partycypowania w kosztach wynikających z umów zawieranych pomiędzy Zarządcami dróg i (...). Powódka zgodziła się zatem na mocy powyższego porozumienia na zapłatę pozwanej łącznej kwoty 700.000 zł netto tytułem partycypacji w kosztach korzystania z dróg gminnych i powiatowych.

Sąd Okręgowy podniósł, że to z inicjatywy powodowej spółki sposób rozliczenia kwoty partycypacji wynikającej z porozumienia z dnia 10 października 2014 r. został zmieniony z rozliczenia procentowego, uwzględniającego udział masy transportów przewożonych na zlecenie S. w łącznej masie ładunków, na kwotę ryczałtową. Strona powodowa argumentowała, iż obawia się wzrostu kwoty partycypacji i na skutek jej długotrwałych odmów zawarcia porozumienia, wymusiła na (...) odejście od modelu rozliczenia procentowego na rzecz ryczałtu. Z uwagi na powyższe Sąd I instancji uznał, iż nie zasługiwał na uwzględnienie argument powódki co do wprowadzenia jej w błąd co do ilości przewożonych materiałów w sytuacji, gdy kwota partycypacji wynikająca z Porozumienia została z inicjatywy S. faktycznie oderwana od kwestii ilości przewożonych materiałów. Ostatecznie gdyby doszło do zastosowania rozliczenia procentowego, to S. byłby zobowiązany do zapłaty kwoty 1.129.531,30 zł netto. Z uwagi jednak na fakt, że strony uzgodniły w Porozumieniu kwotę ryczałtową, dodatkowe koszty z tego tytułu musiała ponieść (...).

Sąd I instancji dokonał oceny skuteczności oświadczenia o uchyleniu się od skutków zawarcia porozumienia z uwagi na błąd z art. 84 k.c. i doszedł do przekonania, że było ono bezskuteczne. Powódka nie wykazała, aby masy ziemne przyjęte do porozumienia były zawyżone: nie udowodniła jakie masy miały być podstawą do zawarcia porozumienia oraz jakie rzeczywiście przewoził później S. i inni podwykonawcy. Porozumienie zawiera jedynie kwotę ryczałtową, a do porozumienia nie ma żadnych załączników, które mogłyby potwierdzać twierdzenie S.. Nie przedłożyła powódka zestawień na które wskazywał w toku przesłuchania przedstawiciel spółki (...).

Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika - zdaniem Sądu -w sposób nie budzący wątpliwości, że (...) spełniła wszystkie świadczenia na rzecz zarządców dróg i poniosła z tego tytułu wyższe koszty, niż przewidziane w Porozumieniu. Ponadto strony w porozumieniu z dnia 10 października 2014 r. nie uzależniały obowiązku i terminów dokonywania płatności przez S. na rzecz (...) od faktycznego wykonywania jakichkolwiek prac. Kwoty płatne przez S. były kwotami ryczałtowymi płatnymi w terminach przewidzianych w Porozumieniu.

O skuteczności dokonanego potrącenia świadczą dowody załączone do pisma (...) z dnia 4 stycznia 2017 r. Wierzytelności (...) przedstawione do potrącenia były zatem wymagalne, a samo potrącenie zostało złożone przez osobę do tego uprawnioną i było skuteczne – zgodnie z art. 498 i 499 k.c.

Sąd Okręgowy podniósł nadto, że oświadczenie o uchyleniu się od zawartego porozumienia nie skutkowało unieważnieniem zapłaty. Skoro zdaniem powódki uchyliła się ona skutecznie od skutków Porozumienia, a zatem odpadła podstawa prawna świadczenia, to (...) przy założeniu skuteczności oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych porozumienia winien był wystąpić z powództwem o zwrot nienależnego świadczenia, nie zaś o zapłatę kwoty wynikającej z faktury VAT.

Odniósł się Sąd Okręgowy również do kwestii zapadłego wyroku Sądu Okręgowego w W. XX Wydział Gospodarczy z dnia 15 marca 2018 r.

Z uwagi na powyższe Sąd uchylił zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym i oddalił powództwo.

O kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., zasądzając od strony powodowej jako przegrywającego na rzecz strony pozwanej kwotę 38.363 zł.

Apelację od wyroku złożyła strona powodowa, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie przepisów postępowania tj.:

1. art. 328 § 2 k.p.c. poprzez sporządzenie przez Sąd I instancji uzasadnienia wyroku w sposób uniemożliwiający ustosunkowanie się przez powoda do podstaw rozstrzygnięcia w zakresie skuteczności uchylenia się przez powoda od skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu, wobec braku odniesienia się przez Sąd do wszystkich przesłanek stanowiących jego podstawę;

2. art. 316 k.p.c. poprzez wydanie wyroku przez Sąd I instancji z pominięciem wykazanych okoliczności dotyczących wszystkich przesłanek stanowiących podstawę uchylenia się przez powoda od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu;

3. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

- brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego, a to oświadczenia z dnia 3 lutego 2016 r. o uchyleniu się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli na skutek błędu, w szczególności odniesienia się przez Sąd I instancji do kwestii związanych z ograniczeniem powodowi przez pozwanego zakresu i wartości kontraktu, czy też zakresu prac jakie miały być wykonane na podstawie Porozumienia z dnia 10 października 2014 roku w związku z działalnością powoda;

- błędną ocenę materiału dowodowego w postaci Porozumienia i uznanie, że pozwany skutecznie dokonał potrącenia kwot w wysokości przekraczającej 5% faktur wystawionych po zawarciu Porozumienia, podczas gdy treść Porozumienia nie dawała ku temu podstaw;

- błędne ustalenie, że pozwany zawarł z firmą (...) umowę z dnia 22 września 2014 r., która nie ujmowała utrzymania i odbudowy dróg lokalnych, podczas gdy z jej treści i załączników wynika, że w jej zakres wchodziły również prace których lokalizacje były objęte umową z dnia 12 listopada 2014 r. zawartą w wykonaniu Porozumienia, a co za tym - prace te pozwany rozliczył z Zamawiającym - (...) S.A. w ramach zapłaty za wykonanie Kontraktu Głównego;

- pominięcie dowodu z pisma Gminy B. o znaku (...) oraz porozumienia pomiędzy powodem, a Gminą B. w zakresie korzystania przez powoda z dróg będących w zarządzie tej gminy, stanowiących dowody na okoliczność nie zawarcia przez pozwanego porozumienia z tą Gminą, tym samym braku tytułu do ponoszenia przez pozwanego jakichkolwiek kosztów związanych z odbudową tych dróg w związku z korzystaniem z dróg m.in. przez powoda;

- błędną ocenę materiału dowodowego i uznanie, że kwota 700 000 zł netto stanowiła poniesiony przez pozwanego koszt tytułem świadczeń na rzecz zarządców dróg objętych Porozumieniem, w sytuacji gdy z dowodów (zeznania G. C. i J. S.) wynika, że powód został obciążony kosztami odbudowy dróg, po których się nie poruszał lub które nie wymagały odbudowy, a brak jest rzeczywistej, proporcjonalnej do użytku powoda kwoty kosztów tytułem realizacji Porozumienia;

- błędną ocenę materiału dowodowego i stwierdzenie, że powód inicjował zmianę sposobu rozliczenia z procentowego na ryczałtowe i uznanie tym samym, iż miał pełną świadomość co do warunków zawieranego Porozumienia, w sytuacji gdy z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie nie wynika taka okoliczność;

- błędną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i stwierdzenie, że powód miał świadomość treści Porozumienia i jego konsekwencji, tj. nie działał pod wpływem błędu co do treści czynności prawnej, w sytuacji gdy zgodnie z treścią zeznań G. C. (2) i treścią pism powoda, w tym pisma z dnia 5 sierpnia 2014 r. nie posiadał on dostatecznej wiedzy odnośnie ww. Porozumienia i działał pod wpływem błędu wywołanego przez pozwanego w zakresie przede wszystkim wysokości kosztów, które będą przez pozwanego ponoszone tytułem świadczeń na rzecz zarządców dróg w związku z ich wykorzystywaniem przez pojazdy ciężarowe powoda, a także niezmienności zakresu zamówionych przez pozwanego robót, zawarcia umów ze wszystkimi zarządcami dróg, czy też partycypacji powoda w kosztach dróg, którymi się poruszał powód z wyłączeniem innych podmiotów - co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia art. 84 k.c. i uznania, iż powód nie pozostawał w błędzie co do treści Porozumienia;

4. art. 230 k.p.c. poprzez błędne stwierdzenie, iż okoliczność poniesienia przez pozwanego kosztów w kwocie 4.650.000,00 zł netto tytułem spełnienia świadczeń na rzecz zarządców dróg była związana z realizacją Porozumienia, stanowiła między stronami postępowania okoliczność bezsporną, w sytuacji gdy okoliczność ta była między stronami sporna;

5. art. 224 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 248 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie przez Sąd I instancji wniosku dowodowego powoda o zwrócenie się w trybie art. 248 § 1 k.p.c. do (...) S.A. o przedstawienie posiadanych dokumentów dotyczących inwestycji drogowych realizowanych w ramach Kontraktu Głównego, celem ustalenia czy prace za które pozwany chciał obciążyć powoda nie zostały już uwzględnione w umowie z dnia 20.10.2010 r.;

Apelująca powódka zarzuciła także naruszenie przepisów prawa materialnego: -1. art. 88 § 1 k.c. poprzez uznanie, iż powód bezskutecznie uchylił się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli na skutek błędu, podczas gdy w toku postępowania powód wykazał wszystkie okoliczności stanowiące podstawę jego oświadczenia;

2. art. 498 § 1 k.c. w z w. z art. 65 § 1 i 2 k.c. poprzez przyjęcie, iż pozwany skutecznie dokonał potrącenia należności z tytułu wystawionych przez siebie faktur opiewających na kwoty przekraczające 5% wystawionych przez powoda po dniu podpisania Porozumienia faktur VAT, w tym uznanie przez Sąd I instancji, iż pozwany (sprzecznie z postanowieniami § 3 ust. 2 i 3 Porozumienia) był uprawniony do dokonania potrącenia kwot przekraczających 5% wartości wystawionych przez powoda po dniu podpisania Porozumienia faktur VAT, a to dokonaniu przez Sąd wykładni postanowień Porozumienia w sposób rażąco sprzeczny z jego literalnym brzmieniem;

3. art. 498 § 1 k.c. w zw. z art. 88 § 1 k.c. poprzez ich błędną interpretację i niewłaściwe zastosowanie polegające na uznaniu: a/ złożonego przez pozwanego potrącenia za skuteczne w oparciu o stwierdzenie, iż powód i pozwany pozostawali względem siebie jednocześnie wierzycielami i dłużnikami, w sytuacji, gdy powód złożył skuteczne oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych Porozumienia złożonego pod wpływem błędu, którego efektem była nieważność Porozumienia, a tym samym powód nie mógł pozostawać względem pozwanego dłużnikiem z tytułu Porozumienia, co tym samym kwalifikuje dokonane potrącenie jako nieważne; b/ że należność potrącona stanowi należność zapłaconą, która w razie skutecznego złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych zawartego Porozumienia stanowi świadczenie nienależne, w sytuacji gdy efektem skutecznego złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli jest nieważność wszystkich czynności podjętych po dniu Porozumienia objętego ww. oświadczeniem, co oznacza, iż wierzytelność pozwanego przedstawiona do potrącenia nie istniała i tym samym nie może być rozpatrywana w kategoriach świadczenia nienależnego.

Strona powodowa wniosła o zmianę wyroku poprzez utrzymanie w mocy nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym w dniu 29 listopada 2016 r. przez Sąd Okręgowy w K. IX Wydział Gospodarczy, sygn. akt (...), bądź przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Domagała się zasądzenia kosztów postępowania przez Sędem II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego od pozwanego na rzecz powoda.

Strona pozwana wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja strony powodowej jako niezasadna podlegała oddaleniu.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że nie mógł podlegać uwzględnieniu zarzut apelacyjny naruszenia przez Sąd I instancji art. 328 § 2 k.p.c. Uzasadnienie wyroku jest obszernie i szczegółowe oraz zawiera niezbędne rozważania Sądu na temat okoliczności przemawiających za uchyleniem nakazu zapłaty i oddaleniem powództwa, w tym odnoszące się do braku skuteczności złożonego oświadczenia o uchyleniu się od skutków porozumienia stron. Znane są zatem motywy i przesłanki jakimi kierował się sąd w rozstrzygnięciu sprawy. Jak wskazuje się w utrwalonym orzecznictwie (zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30 kwietnia 2015 roku, sygn. akt I ACa 1067/14, LEX nr 1711373) naruszenie wymagań, jakim winno odpowiadać uzasadnienie orzeczenia sądu, może być ocenione jako mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w sytuacjach tylko wyjątkowych, do których zaliczyć można takie, w których braki w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych i oceny prawnej są tak znaczne, że sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje nieujawniona bądź ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie instancyjnej. Tego rodzaju zasadniczych wad motywy zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego nie zawierają. Możliwa jest pełna weryfikacja rozstrzygnięcia i dokonanie jego kontroli instancyjnej, również przy uwzględnieniu obowiązującego modelu apelacji pełnej.

Sąd Apelacyjny podziela dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, znajdującą podstawę w dyrektywach oceny dowodów zawartych w treści art. 233 § 1 k.p.c. oraz ustalony stan faktyczny i przyjmuje je za własne.

Nie zasługiwały na uwzględnienie zarzuty powoda dotyczące naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Sąd I instancji dokonał prawidłowej analizy dowodów, zaś apelacji nie udało się wykazać nielogicznego, dowolnego czy sprzecznego z zasadami doświadczenia życiowego wniosku przy ich ocenie. Prawidłowe były ustalenia dotyczące przyczyn zawarcia przez strony porozumienia z dnia 10 października 2014 r., świadomości strony powodowej co do treści i skutków tego porozumienia oraz warunków rozliczenia kosztów korzystania przez powódkę z dróg gminnych i powiatowych w trakcie realizacji kontraktu.

Istotę zawartego między stronami porozumienia z dnia 10 października 2014 r. stanowiło umożliwienie spółce (...) korzystania z dróg gminnych i powiatowych w celu realizacji kontraktu, gdzie powódka nie była w stanie zawrzeć umów lub porozumień z zarządcami tych dróg, a więc miała korzystać z umów/porozumień jakie uzyskała (...). Strona pozwana zobowiązywała się do objęcia powódki tymi porozumieniami i zawarcia dla niej umów, tak by S. mogła poruszać się po drogach i w zamian za to miała zapłacić jej kwotę 700 000 zł netto. Strona powodowa dobrowolnie wyraziła zatem zgodę na partycypowanie w kosztach korzystania z dróg, gdzie strony ustaliły powyższe wynagrodzenie dla pozwanej w formie ryczałtowej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powódka nie wykazała w toku postępowania, aby poniosła jakiegokolwiek koszty związane z realizacją tego obowiązku umownego dot. konieczności zawarcia dodatkowych umów/porozumień z zarządcami dróg i zapłaty na ich rzecz kwot z tytułu możliwości użytkowania tych dróg przez samochody ciężarowe (...). Nie doszło również do udowodnienia, aby strona pozwana (...) S.A. nie wykonała porozumienia stron i nie udostępniła powódce już zawartych przez siebie porozumień i umów, tak by S. mogła bez przeszkód i konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów wykonywać roboty drogowe. Brak było wykazania, aby porozumienie w ogóle nie było realizowane na skutek braku korzystania przez stronę powodową z potrzebnych dróg gminnych i powiatowych, gdzie wielkość przedmiotowej inwestycji i zasady doświadczenia życiowego wskazują na konieczność użytkowania tych dróg przez powodową spółkę, aby móc wykonać umowę podwykonawczą. Nie doszło do wykazania, aby S. w nawet najmniejszym stopniu nie korzystała z części dróg objętych porozumieniami powódki - na co wskazywała w pkt 2 oświadczenia z dnia 03 lutego 2016 r. Zatem Sąd doszedł do przekonania, że do wykonania porozumienia doszło, a jego cel i istota zostały spełnione.

Apelująca powoływała się na liczne podstawy, dla których została wprowadzona przez stronę pozwaną w błąd co do zawartego porozumienia z dnia 10 października 2014 r. i miała złożyć skuteczne oświadczenie o uchyleniu się od

skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu. Powódka wskazywała, iż Sąd I instancji nie odniósł się do wszystkich przesłanek jakie były przez nią podnoszone co do podstaw uchylenia się od oświadczenia woli złożonego z uwagi na błąd. Jednakże znaczna część argumentów powódki nie dotyczyła w ogóle okoliczności, które sąd jest zobligowany zbadać przy ocenie skuteczności czynności prawnej złożonej pod wpływem błędu. Jak stanowi bowiem art. 84 § 1 k.c. w razie błędu co do treści czynności prawnej można uchylić się od skutków prawnych swego oświadczenia woli. Jeżeli jednak oświadczenie woli było złożone innej osobie, uchylenie się od jego skutków prawnych dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy błąd został wywołany przez tę osobę, chociażby bez jej winy, albo gdy wiedziała ona o błędzie lub mogła z łatwością błąd zauważyć; ograniczenie to nie dotyczy czynności prawnej nieodpłatnej. Zgodnie zaś z § 2 powołanego przepisu można powoływać się tylko na błąd uzasadniający przypuszczenie, że gdyby składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, niełożyłby oświadczenia tej treści (błąd istotny).

Zatem warunkiem prawnej doniosłości błędu w świetle art. 84 k.c. jest przede wszystkim to, aby błąd składającego oświadczenie woli dotyczył treści czynności prawnej. Przepis ten zakłada więc istnienie po stronie składającego oświadczenie woli mylnego wyobrażenia o treści tego oświadczenia (pomyłka) lub o takich okolicznościach, jak np. fakty, do których odnosi się to oświadczenie, normy prawne, mające zastosowanie do dokonywanej czynności prawnej, albo skutki prawne dokonywanej czynności prawnej. Ponadto błąd dotyczyć musi stanu istniejącego w momencie zawierania umowy, nie zaś okoliczności, które nastąpiły w toku wykonywania umowy, doprowadzając stronę do przekonania, że decyzja o jej zawarciu była błędna. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 października 2017 r. sygn. akt I ACa 952/16 LEX nr 2977865).

Strona powodowa nie mogła zatem skutecznie powoływać się na okoliczności jakie miały miejsce po zawarciu umowy, już w trakcie jej wykonywania np. wskazane w pkt 3 oświadczenia z dnia 03 lutego 2016 r. okoliczności dotyczące ograniczenia powódce w lutym 2015 r. zakresu wykonywanych prac o wartość ok. 800 000 zł na rzecz (...) co miało w jej ocenie powodować nieadekwatność kwoty partycypacji powódki w kosztach użytkowania dróg. Okoliczności te nie występowały bowiem w dacie zawierania umowy i nie mogą skutkować błędem co do złożonego wówczas oświadczenia, a jedynie dalszymi roszczeniami np. typu odszkodowawczego. Wymaga podkreślenia, że to wobec działań powódki doszło do ustalenia w porozumieniu stron wynagrodzenia ryczałtowego w kwocie 700 000 zł netto, nie zaś wynagrodzenia procentowego. Strony wówczas w sposób jedynie szacunkowy mogły określić wysokość kosztów związanych z użytkowaniem przez S. dróg gminnych i powiatowych. Istotą wynagrodzenia ryczałtowego jest zaś zapłata uzgodnionej i oznaczonej kwoty, bez względu na rozmiar świadczonych prac i wartość poniesionych kosztów. Strony decydując się na przyjęcie tej formy wynagrodzenia, muszą się liczyć z jej bezwzględny i sztywnym charakterem, a tylko w wyjątkowych wypadkach może dojść do podwyższenia ryczałtu lub rozwiązania umowy przez sąd. Zatem obie strony ponosiły ryzyko kontraktowe związane z przyjętym rodzajem wynagrodzenia, gdzie pozwana (...) mogła ponieść ostatecznie zarówno wyższe, jak i niższe koszty wynagrodzeń za umowy/porozumienia związane z utrzymaniem i naprawą użytkowanych dróg. Powódka taki stan rzeczy akceptowała i się na to godziła. Ponadto - jak słusznie wskazał Sąd I instancji - pozwana końcowo poniosła koszty wyższe niż zakładane w dacie zawierania porozumienia.

Kolejno należało podnieść, iż powódka w oświadczeniu o uchyleniu się od skutków oświadczenia z porozumienia powoływała się na kwestie związane z wprowadzeniem jej w błąd przez pozwaną, co do ilości i zawyżenia mas ziemnych. Brak jest możliwości weryfikacji jakie masy stanowiły podstawę ustaleń stron, a jakie były następnie realnie przewożone. Dane strony pozwanej co do tej kwestii miały nie być zgodne z rzeczywistymi dot. przewożonych mas, jednak wykazanie tej okoliczności wymagało wiedzy specjalnej i opinii biegłego sądowego. Tymczasem powódka na której spoczywał ciężar dowodu, skoro uchylała się z uwagi na te okoliczności od skutków zawartego porozumienia, takiego dowodu w toku sprawy nie przedstawiła.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powoływanie się przez powódkę na wykorzystanie przez pozwaną swojej pozycji dominującej względem powodowej spółki i zagrożenie brakiem możliwości wykonania kontraktu w razie braku zawarcia porozumienia nie stanowi także przesłanki do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli z uwagi

na błąd. W tym zakresie powódka może kierować do strony pozwanej roszczenia innego rodzaju, niż te z którym występuje w niniejszym postępowaniu.

Słusznie wskazywał również Sąd I instancji, iż powódka w realiach sprawy winna de facto wystąpić z roszczeniem o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia, nie zaś o zapłatę części kwoty wynikającej z faktury VAT nr (...). Skoro bowiem w pierwszej kolejności doszło do spełnienia świadczenia wskutek umorzenia wierzytelności w wyniku potrącenia dokonanego w sierpniu 2015 r., zaś dopiero później pozwana złożyła (nieskuteczne) oświadczenie z lutego 2016 r. o uchyleniu się od skutków złożonego oświadczenia woli zawartego w porozumieniu, to do zapłaty ostatecznie doszło. Zatem właściwym żądanie byłoby to, którego podstawę stanowi art. 405 k.c., jednakże z uwagi na konieczność zbadania całej podstawy faktycznej powództwa wskazywanej przez powódkę, to również badaniu podlegało czy umorzenie na skutek potrącenia nastąpiło bez podstawy prawnej.

Z uwagi na powyższe Sąd oddalił apelację strony powodowej jako niezasadną o czym orzekł w pkt 1 wyroku na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto w myśl zasady odpowiedzialności za wynik sprawy na podstawie art. 98 k.p.c. oraz art. 108 § 1 k.p.c. w oparciu o § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 zd. 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.).

SSA Anna Kowacz - Braun SSA Paweł Rygiel SSO (del.) Krzysztof Lisek